

2. Volební strany

2.1 Účast volebních stran na volbách

Volební stranou se podle platných volebních zákonů rozuměla registrovaná politická strana nebo politické hnutí (dále jen strana), jejich koalice a sdružení s nezávislými kandidáty a dále nezávislí kandidáti a jejich sdružení.

Tab. A 4 Celkový přehled o účasti volebních stran ve volbách

Ukazatel	Zastupitelstva obcí a měst				Zastupitelstva MČO			
	1994	1998	2002	2006	1994	1998	2002	2006
<i>Celkové údaje:</i>								
Počet volebních stran	278	159	152	168	84	74	70	74
Počet mandátů k rozdělení *)	60 879	60 026	60 273	59 941	2421	2 426	2 495	2 519
Počet kandidátů	145 611	163 649	177 309	185 989	13 967	15 945	15 621	14 950
<i>Samostatně kandidující politické strany a hnutí</i>								
- počet volebních stran	50	53	64	90	26	27	37	39
- počet obcí, kde strany kandidovaly	3 622	3 454	3 504	3 200	123	122	131	134
- v % z celk.počtu	58,1	55,9	56,5	51,4	92,5	91,0	95,6	95,7
- počet kandidátů	74 942	88 487	102 542	99 608	9 954	12 684	12 709	11 907
- v % z celk.počtu	51,5	54,1	57,8	53,6	71,3	79,5	81,4	79,6
<i>Koalice politických stran a hnutí</i>								
- počet volebních stran	129	49	40	33	29	22	13	14
- počet obcí, kde strany kandidovaly	720	327	102	67	74	41	21	31
- v % z celk.počtu	11,6	5,3	1,6	1,1	55,6	30,6	15,3	22,1
- počet kandidátů	9 826	4 312	2 172	1 552	2 289	1 440	658	838
- v % z celk.počtu	6,7	2,6	1,2	0,8	16,4	9,0	4,2	5,6
<i>Sdružení politických stran a hnutí s nezávislými kandidáty</i>								
- počet volebních stran	97	55	46	43	27	23	18	19
- počet obcí, kde strany kandidovaly	769	574	311	363	48	40	73	44
- v % z celk.	12,3	9,3	5,0	5,8	36,1	29,9	53,3	31,4
- počet kandidátů	11 979	9 827	5 911	7 115	1 105	924	1 354	1 121
- v % z celk.počtu	8,2	6,0	3,3	3,8	7,9	5,8	8,7	7,5
<i>Jednotliví nezávislí kandidáti</i>								
- počet obcí, kde strana kandidovala	1 912	1 980	1 890	1 524	28	20	14	4
- v % z celk.počtu	30,7	32,0	30,4	24,5	21,1	14,9	10,2	2,9
- počet kandidátů	9 650	12 310	12 355	11 116	93	73	80	17
- v % z celk.	6,6	7,5	7,0	6,0	0,7	0,5	0,5	0,1
<i>Sdružení nezávislých kandidátů</i>								
- počet obcí, kde strana kandidovala	3 787	4 038	4 059	4 361	43	48	46	58
- v % z celk.počtu	60,8	65,3	65,4	70,1	32,3	35,8	33,6	41,4
- počet kandidátů	39 214	48 713	54 329	66 598	526	824	820	1 067
- v % z celk.počtu	26,9	29,8	30,6	35,8	3,8	5,2	5,2	7,1

*) Počet mandátů k rozdělení je vyšší než počet zvolených členů zastupitelstva, jelikož některé obce si stanovily vyšší počet členů zastupitelstva, než bylo zvoleno

Účast volebních stran na volbách v jednotlivých letech podle jejich typu lze prakticky srovnávat až od roku 1994, jelikož v roce 1990 byl číselník volebních stran tvořen odlišným způsobem – koalice politických stran a hnutí nebo politické strany a nezávislých kandidátů byly považovány za různou volební stranu i pokud měly stejné složení, ale kandidovaly pod jiným názvem v jiné obci. Tím se vysvětluje i nesrovnatelně vysoký počet volebních stran v těchto volbách (790). Od roku 1994 byly koalice a sdružení složené ze stejných subjektů zahrnuty v číselníku pod jednotným názvem pouze jednou. Jednotliví nezávislí kandidáti - stejně tak jako sdružení nezávislých kandidátů - jsou do celkového počtu volebních stran započítáni jako jeden typ volební strany.

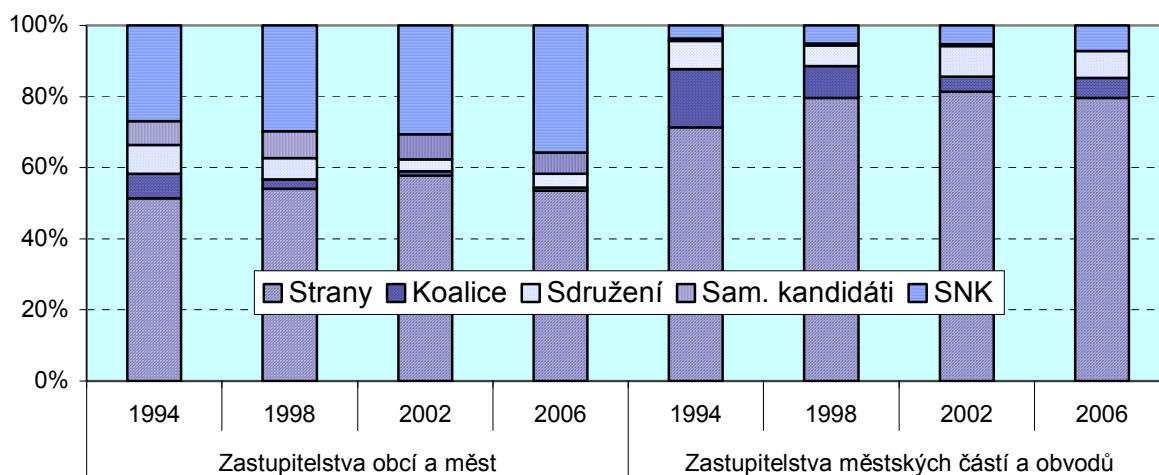
Z tabulky A 4 je zřejmá tendence zvyšování počtu samostatně kandidujících politických stran a hnutí, zatímco počet koalic a sdružení postupně klesal. Bezvýhradně to platí u voleb do zastupitelstev obcí a měst. U městských částí a obvodů byl tento trend narušen v roce 2006, kdy počet koalic i sdružení proti předchozím volbám o 1 vzrostl. Za zmínku stojí vysoký nárůst počtu samostatně kandidujících politických stran a hnutí ve volbách v roce 2006, který ve spojení s nižším počtem obcí kde kandidovaly, lze vysvětlit vznikem a kandidaturou vyššího počtu stran pouze místního charakteru. Dokladem toho je, že přes 50 stran kandidovalo maximálně v 5 obcích, z toho 29 pouze v jedné obci.

V tabulce je zjevný také rozdíl mezi chováním politických subjektů v obcích a městech a městských částech a obvodech. Zatímco u prvního typu zastupitelstva převládá kandidatura volebních stran typu SNK, u druhého typu převažují politické strany a hnutí. Ještě patrnější by byl tento trend v porovnání s velikostí obce. O tom podrobněji v kapitole 2.2.3.

Z grafu č. 2 je patrné neustálé zvyšování podílu kandidátů sdružených do místních sdružení nezávislých kandidátů s největším nárůstem ve volbách v roce 2006. Do roku 2002 rostl i podíl kandidátů samostatných politických stran, kteří představovali nejsilnější skupinu kandidátů. V posledních volbách došlo ke zlomení tohoto vývoje a jejich podíl poklesl o více než 4 procentní body.

Stále méně populární je vytváření koalic. Podíl kandidátů tohoto typu volební strany klesl od roku 1994 o 6 procentních bodů. V roce 2006 dosáhl necelé 1 % a počet obcí, kde koalice kandidovaly, klesl ze 720 v roce 1994 na 67 v roce 2006 (o 10 procentních bodů).

Graf č. 2 Kandidáti podle typu volební strany

Ve volbách do městských částí a obvodů byl rozhodující podíl (80%) kandidátů samostatných politických stran. Jeho rostoucí trend byl přerušen v roce 2006 ve prospěch sdružení nezávislých kandidátů. Silněji než v obcích a městech jsou zde zastoupeny koalice i sdružení, mnohem nižší je podíl nezávislých kandidátů v místních sdruženích a podíl samostatně kandidujících kandidátů je v tomto typu voleb zcela zanedbatelný.

Počet volebních stran kandidujících v jednotlivých obcích se lišil v návaznosti na velikost obce a místní poměry. Nejméně ve třetině obcí kandidovala pouze jedna volební strana (s výjimkou roku 1990, kdy podíl obcí s jednou kandidující stranou byl nižší než jedna pětina). Podíl těchto obcí se zvyšoval z 35 % v roce 1994 na 46 % v roce 2006. V naprosté většině z nich (90 až 95 %) kandidovaly pouze nepolitické subjekty – buď jenom strana typu sdružení nezávislých kandidátů nebo samostatně kandidující nezávislí

kandidáti ¹⁾. Podíl obcí, kde kandidovala pouze jedna politická strana nebo hnutí, se pohyboval od roku 1994 (s výjimkou roku 2002, kdy překročil 3 %) kolem 2,5 %. Nejčastěji kandidovala jako jediná politická strana v obci KDU-ČSL, v roce 1994 téměř v polovině obcí s jednou politickou stranou. I když postupně její převaha klesala – v roce 2002 a 2006 činil její podíl už „jen“ 30 % obcí s jednou politickou stranou - pořád to bylo ze všech politických stran nejvíce. Volební strany typu koalice a sdružení kandidovaly jako jediné v obci spíše výjimečně – od 44 obcí v roce 1994 po pouhých 11 obcí v roce 2006. Nejvíce kandidátních listin postavilo sdružení KSČM a nezávislých kandidátů.

Rok 1990 byl v tomto směru poněkud odlišný. Zatímco pouze nepolitické subjekty kandidovaly v necelých 15 % obcí (oproti alespoň 30 % v následujících volbách), podíl obcí s jedinou politickou stranou byl srovnatelný s ostatními volbami. Nejaktivnější bylo Občanské fórum (97 % obcí s jednou politickou stranou).

2.2 Výsledky volebních stran podle typu

Úspěšnost volebních stran podle jejich typu lze porovnávat z několika hledisek. Například porovnáním podílu kandidujících volebních stran (VS), které získaly alespoň 1 mandát, vychází jako nejúspěšnější (pomineme-li NK a SNK, které jsou považovány za 1 typ VS a měly 100 % úspěšnost) sdružení politické strany a nezávislých kandidátů. To ve třech ze čtyř sledovaných voleb mělo nejvyšší procento úspěšnosti, dosahující v roce 2006 v obcích a městech až 98 %.

Dalším kritériem může být to, v kolika obcích získal ten který typ VS alespoň jeden mandát. Jak je patrné z následující tabulky, téměř ve všech obcích, kde kandidovalo, uspělo alespoň jedním mandátem místní sdružení nezávislých kandidátů (SNK). Tento typ volební strany byl v největší míře zastoupen i v zastupitelstvu všech obcí, kde se volilo. Podíl těchto obcí rostl od necelých 62 % v roce 1994 po téměř 70 % v roce 2006. Naproti tomu u druhého nejúspěšnějšího typu VS – samostatná politická strana a hnutí – docházelo ke snižování podílu „úspěšnosti“ jak z počtu obcí, kde kandidovaly, tak i z celkového počtu obcí.

Tab. A 5 Obce, kde strany získaly mandáty – obecní a městská zastupitelstva

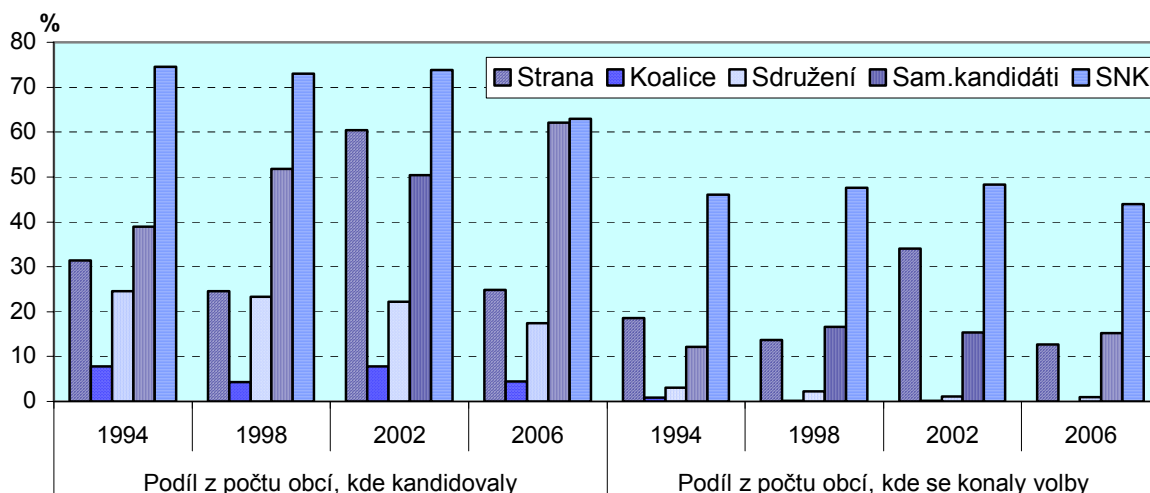
Typ volební strany	Podíl z počtu obcí, kde kandidovaly				Podíl z počtu obcí, kde se konaly volby				%
	1994	1998	2002	2006	1994	1998	2002	2006	
Politická strana, hnutí	96,8	96,6	94,6	94,9	57,2	53,9	53,4	48,8	
Koalice	65,0	47,4	84,3	73,1	7,6	2,5	1,4	0,8	
Sdružení	98,8	97,2	89,7	94,2	12,4	9,0	4,5	5,5	
NK	78,2	80,4	61,7	68,8	24,4	25,7	18,8	16,9	
SNK	99,9	99,8	99,5	99,8	61,7	65,2	65,0	69,9	

V městských částech a obvodech získalo sdružení nezávislých kandidátů mandát, s výjimkou voleb v roce 2006, ve všech zastupitelstvech, kde kandidovalo. Naopak politické strany byly 100 % úspěšné v roce 2006. V předchozích volbách získaly mandát přibližně v 98 % zastupitelstev, kde postavily kandidátní listinu. Z celkového počtu městských částí, kde se volilo, se do zastupitelstev městských částí a obvodů dostal alespoň jeden kandidát samostatně kandidující politické strany ve více než 90 % zastupitelstev. Nejvíce to bylo v roce 2006 - v 96 %. Rostlo i procento zastupitelstev, kde získalo mandát SNK, a to z přibližně jedné třetiny v letech 1994 až 2002 na více než 40 % v roce 2006. Úspěšnost koalic a sdružení politické strany s nezávislými kandidáty byla přibližně ve stejných relacích jako u voleb do zastupitelstev obcí a měst.

Ve většině obcí, kde kandidovali, tvořili rozhodující část (nadpoloviční většinu) zastupitelstev obcí a měst kandidáti místních SNK. S výjimkou roku 2006 takto uspěli téměř ve třech čtvrtinách obcí. Z celkového počtu obcí se počet obcí, kde většinu zastupitelstev tvořili kandidáti za SNK, blížil polovině – viz graf č.3. U městských částí a obvodů se zastupitelstva skládala převážně z kandidátů samostatně kandidujících politických stran a hnutí, i když jejich podíl, vzhledem k poměrně malému počtu městských částí a obvodů, značně kolísal.

¹⁾ V počtu obcí jsou započítány i ty, ve kterých postavilo kandidátní listinu i více volebních stran jednoho typu SNK nebo NK

Graf č. 3 Obce, kde volební strany získaly více než 50 % mandátů

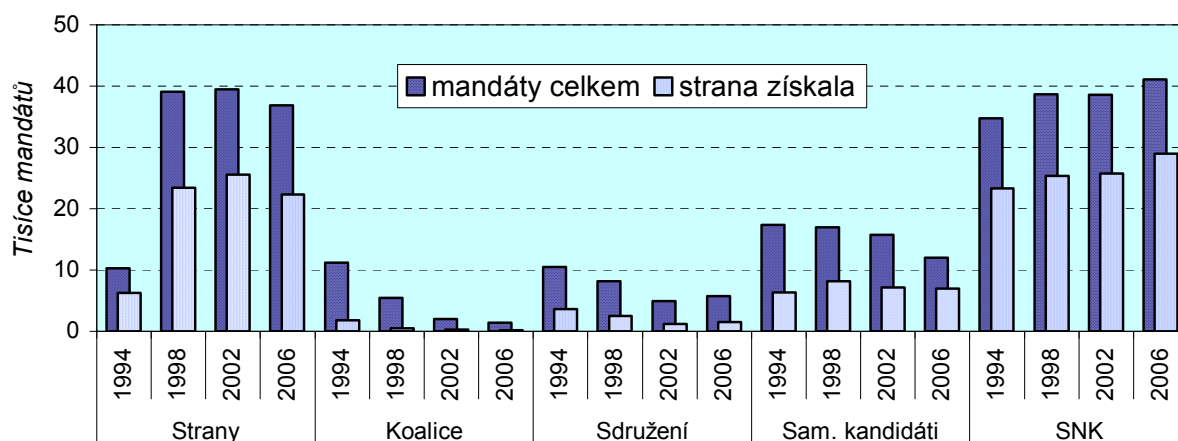
Nejvíce vypovídajícím ukazatelem úspěšnosti ve volbách je však počet a podíl úspěšných kandidátů a počet mandátů, které strany získaly. V obcích a městech bylo z tohoto hlediska nejúspěšnější sdružení nezávislých kandidátů. Jeho podíl na celkovém počtu zvolených kandidátů od roku 1994 stále rostl a převýšil podíl zvolených za politické strany (viz tabulka).

Tab. A 6 Zvolení kandidáti - obecní a městská zastupitelstva

Typ volební strany	Podíl ze vstupujících do voleb za příslušný typ VS				Podíl ze zvolených celkem			
	1994	1998	2002	2006	1994	1998	2002	2006
	Politická strana, hnutí	32,8	26,5	24,9	22,4	41,2	39,0	42,5
Koalice	18,2	11,1	13,9	11,6	3,0	0,8	0,5	0,3
Sdružení	30,5	25,9	20,5	20,9	6,1	4,2	2,0	2,5
NK	65,6	66,4	58,3	62,6	10,6	13,6	12,0	11,6
SNK	59,6	52,1	47,4	43,6	39,1	42,3	42,9	48,4

Jinak tomu bylo v městských částech a obvodech, kde značnou převahu měli zvolení kandidáti politických stran. Jejich podíl se od roku 1994, kdy činil necelé tři čtvrtiny všech zvolených kandidátů, zvyšoval až po více než 80 % v roce 2006.

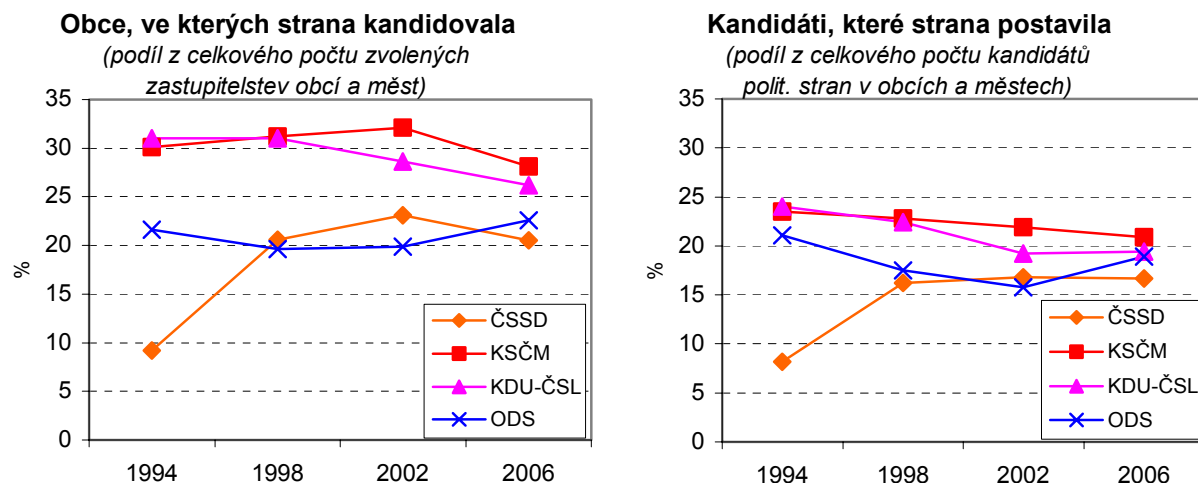
Graf č. 4 Rozdělované mandáty v obcích, kde volební strana kandidovala

2.2.1 Výsledky jednotlivých politických stran

Ve volbách do obecních a městských zastupitelstev je umožněna kandidatura v podstatě jakémukoliv seskupení politických subjektů nebo jednotlivců, mnohdy významnému pouze v dané obci. Jak je patrné z výše uvedeného, výrazný podíl na počtu zastupitelstev, do kterých kandidovaly a kde získaly i mandát, měly - kromě nezávislých kandidátů a jejich sdružení - samostatné politické strany a hnutí. Pro lepší přehlednost se následující hodnocení omezuje pouze na strany, které v jednotlivých letech nejčastěji kandidovaly a také byly nejúspěšnější v zisku mandátů.

Graf č. 5 Aktivita politických stran

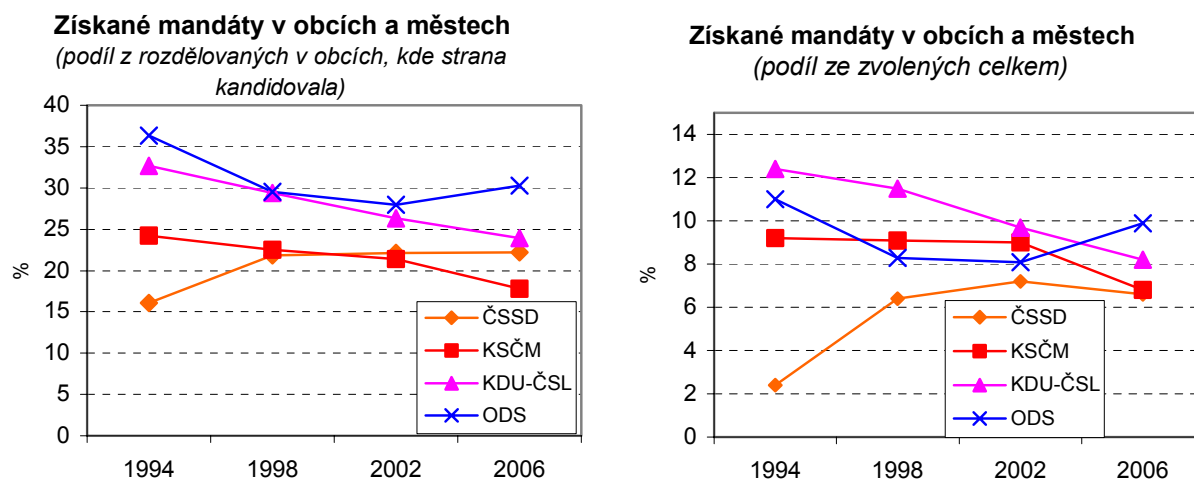
Od roku 1994 postavily ve všech volbách do zastupitelstev obcí a měst nejvíce kandidátních listin i kandidátů „velké parlamentní“ strany (viz graf č. 5). Mezi nimi byly neaktivnější KSČM a KDU-ČSL. Aktivita ČSSD postupně rostla, s mírným poklesem v roce 2006. Podíl kandidátů postavených za ODS naopak klesal až do voleb v roce 2002. Avšak v roce 2006 již opět vzrostl na 19 % z veškerých kandidátů postavených za všechny politické strany. Odstup těchto stran od podílu kandidátů politických stran umístěných na 5. a dalších místech byl značný, cca 10 procentních bodů. Na těchto místech se v počtu postavených kandidátů střídaly různé strany – v roce 1994 to byla ODA a LSNS, v roce 1998 US, DŽJ a ČSNS, v roce 2002 SNK ED, US a NEZ a v roce 2006 SNK ED, SZ a N.

U městských částí a obvodů rostla aktivita ODS, která v roce 1994 postavila 2. nejvyšší počet kandidátů (po KSČM) a od roku 1998 vždy nejvyšší, takže v roce 2006 byl každý 5. kandidát politické strany za ODS; kandidátní listinu podala ODS v roce 2006 ve všech městských částech a obvodech kromě jedné. Těsně za ODS následovala KSČM a pak ČSSD a KDU-ČSL. Odstup 5. neaktivnější strany, kterou byla v roce 1994 ODA, v letech 1998 a 2002 US a v roce 2006 SZ, nebyl tak výrazný jako u voleb do zastupitelstev obcí a měst. Podíl kandidátů za tyto strany se pohyboval kolem 10 %, což představovalo odstup cca 4 procentní body.

Nejvíce mandátů v obcích, kde strana kandidovala, získala ve všech letech ODS, a to i přes pokles v letech 1998 a 2002. Neustále klesala úspěšnost KDU-ČSL a KSČM. Naopak rostl počet mandátů ČSSD. Ze všech zvolených zastupitelů získala největší podíl v letech 1994, 1998 a 2002 KDU-ČSL. V roce 2006 byla nejúspěšnější ODS, a to i přesto, že kandidovala v menším počtu obcí a postavila méně kandidátů než KDU-ČSL nebo KSČM. Podíl mandátů získaných ČSSD prudce vzrostl v roce 1998 (oproti volbám v roce 1994 o 4 procentní body). V následujících volbách se přiblížil zisku mandátů ODS. Ovšem v roce 2006 byl zaznamenán zřejmě i vlivem nižšího počtu postavených kandidátních listin pokles úspěšnosti této politické strany.

Z dalších politických stran je potřeba zmínit SNK ED, které v roce 2006 získalo 23 % a v roce 2002 dokonce více než jednu třetinu mandátů z mandátů rozdělených v obcích, kde kandidovalo. To odpovídalo 2% v roce 2006, resp. 5 % v roce 2002 z celkového počtu zvolených zastupitelů. Hnutí NEZ bylo nejúspěšnější v roce 2002, kdy získalo přes 1 % celkového počtu mandátů, v roce 2002 a 1998 kolem 0,5 %. V roce 1994 získalo více než 1 % mandátů Hnutí zemědělců, které v obcích kde kandidovalo získalo více než čtvrtinu rozdělených mandátů.

Graf č. 6 Úspěšnost politických stran

V městských částech a obvodech byla neúspěšnější ODS, jejíž zisk mandátů z celkového počtu zvolených zastupitelů se pohyboval od cca 30 % v letech 1994 a 1998 po 43 % v roce 2006. S odstupem pak následovala ČSSD (kolem 15 % ve všech letech) a KSČM (kolem 13 %). Počet získaných mandátů KDU-ČSL klesal od 8 % v roce 1994 po necelých 5 % v roce 2006. Z dalších stran lze uvést alespoň SNK ED, která v roce 2002 získala více než 5 % a v roce 2006 3 % z celkového počtu mandátů, SZ v roce 2006 získala 4 % mandátů, US-DEU v roce 2002 celkem 3 % a v roce 1998 dokonce 7 % a ODA v roce 1994 uspěla se 6% mandátů.

2.2.2 Výsledky koalic a sdružení

Z tabulky A 7 je patrné, že politické strany postupně ustupují od vytváření různých druhů koalic či sdružení. Zejména je to patrné u velkých politických stran (ČSSD, ODS), které v roce 1994 vytvořily přes 20 koalic a při volbách v roce 2006 už jen 1, resp. 2 koalice. Podobně tomu bylo i u sdružení. Seskupení vytvářely spíše menší strany, i když rovněž u nich je zřejmý pokles počtu koalic a sdružení, na kterých se podílely. V roce 1990 tvořily politické strany velké počty různých seskupení, avšak vzhledem k tomu, že i seskupení stejného složení, kandidující v různých obcích, bylo v číselníku zaneseno jako samostatný nový subjekt, je srovnání s rokem 1990 ve smyslu počtu vytvořených koalic či sdružení neobjektivní (v porovnání výsledků voleb podle navrhuječích stran bude již rok 1990 zahrnut).

Tab. A 7 Počet koalic a sdružení, na kterých se politické strany podílely

Politická strana	Koalice				Sdružení			
	1994	1998	2002	2006	1994	1998	2002	2006
ČSNS	38	10	7	-	20	4	5	2
ČSSD	24	8	5	1	17	4	3	3
KSČM	8	3	1	-	8	5	1	1
KDU-ČSL	34	18	11	13	16	8	5	6
NEZ	x	-	1	2	x	-	1	2
ODA	21	14	7	7	9	6	6	2
ODS	21	9	6	2	12	6	3	2
SNK ED	x	x	6	14	x	x	3	4
SZ	18	7	9	8	15	7	7	7
US-DEU	x	13	10	10	x	7	7	9

Zisk mandátů koalic či sdružení nebyl v celostátním měřítku vzhledem k poměrně nízkému počtu podaných kandidátních listin nikterak významný. Pouze v roce 1994 získala Koalice SPR-RSČ se SDČR alespoň jeden mandát téměř ve 4 % všech obcí, kde se volilo. Ve všech ostatních volbách získaly koalice

mandát v méně než 1% obcí a ani podíl zastupitelů za jednotlivé koalice nebo sdružení na celkovém počtu zvolených nedosáhl 1%. Úspěšnost volebních seskupení proto lépe vidíme, porovnáváme-li podíl úspěšných vlastních kandidátů, popř. podíl obcí, kde obdrželo mandát, na počtu obcí, kde kandidovalo. Mezi neúspěšnější koalice tak patřily při všech volbách koalice KDU-ČSL s US-DEU, KDU-ČSL s ODS, US-DEU s ODA a další, jejichž součástí byla nejčastěji KDU-ČSL. Zejména úspěšná byla Koalice KDU-ČSL s ODS. V obcích, kde postavila kandidátní listinu, získala v roce 1994 více než polovinu mandátů, a přestože se v každých následujících volbách její zisk snižoval, v roce 2006 to bylo ještě stále nejvíce ze všech koalic, a to 37 %. Obdobná byla i úspěšnost kandidátů vstupujících za koalici do voleb.

Ve sdružení s nezávislymi kandidáty byla v průměru nejaktivnější KSČM. Avšak co se úspěšnosti týká předčila ji ODS. Její sdružení s NK získalo mandát ve všech obcích, kde kandidovalo a rovněž podíl zvolených kandidátů z kandidátů vstupujících za sdružení do voleb byl vždy nejvyšší ze všech sdružení (kolem 40 % v jednotlivých letech).

V městských částech a obvodech byla situace podobná, jen se více prosazovaly i koalice, jejichž součástí byly ODA, US-DEU či SNK-ED.

2.2.3 Výsledky volebních stran podle velikosti obcí

Na kandidaturu politických stran v komunálních volbách měla vliv i velikost obce, kde postavily kandidátní listinu. Do grafu č. 7 byly pro přehlednost vybrány jen volební strany, které dosahovaly ve všech volbách výrazných zisků. Z vybraných politických stran vstupovaly ve všech volbách s výrazně větším potenciálem KDU-ČSL a KSČM, a to především v obcích do 3000 obyvatel. V největších obcích již KDU-ČSL ustupuje a potenciálu KSČM se vyrovnává ČSSD a ODS. Z průběhu zobrazení je zřejmá v naprosté většině přímá závislost mezi ukazateli. Větší odchylku vykazuje ODS ve skupině největších obcí, kde v porovnání k potenciálu dosáhla proti ostatním politickým stranám výraznějších volebních výsledků. Z časového hlediska je zřejmý pokles zájmu politických stran kandidovat v menších obcích a tendence soustředit svůj potenciál do největších obcí. S výjimkou ODS se tento trend v roce 2006 zastavil. V menších a malých obcích je patrná jasná a stále rostoucí převaha místních sdružení nezávislých kandidátů.